

VIAȚA NAȚIUNII ȘI FAPTE MEDICALE ÎN ROMÂNIA LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA (DUPĂ ÎNSEMNĂRILE LUI CONSTANTIN BACALBAȘA)

Life of the nation and the medical facts in Romania in the late nineteenth century

Dr. Grigore Bușoi

Motto:

*Nu-mi cerceta obârșă, ci ține-n seamă soiul,
Guști fructul, nu tulpina, chiar aur de-ar părea...*
V. Voiculescu

Demersul de față pleacă de la citirea cărții lui Constantin Bacalbașa, „Bucureștii de altădată“, volumul II, 1885-1900, pe care dorim să-l înscriem în tema generoasă **Apă** (fluid vital), **Viață** (stea din Calea Lactee), **Medicină** (mantaua lui Hipocrate) a Consfăturii de la Buzău, din 5-7 septembrie 2014.

Constantin Bacalbașa a fost un vivace ziarist, frate cu Anton și Ion Bacalbașa.

Iar motto-ul l-am ales pentru că se întâlnește cu o zburătură spirituală proprie: „Omul ca pom în grădină are timpul rădăcinii și drumul tulpinii, iar măsura vieții lui rodul florilor și perenitatea semințelor“.

Ne aflăm sub patronajul spiritual al lui Vasile Voiculescu (1884-1963), zveltul nostru poet național și fratele într-un zbuțiu profesional ca medic generalist. El și-a început activitatea ca medic de circumscripție la Ocolu, în județul Gorj, în 4 iunie 1910, sub gust de Cireșar, și s-a perindat până îl găsim, în 1940, ca director al Centrului de Sănătate IV, Verde, al Capitalei, sub zodia Brumarului.

Pentru V. Voiculescu viața a fost un dar, o ardere (aproso de mișcarea *Rugul aprins*), dar mai ales un dor. Să nu uităm că debutul său din 1912 din *Convorbiri literare* a eclatat prin poezia „Dorul“ (*Un dor ciudat mă prinde; aș vrea să fiu o floare...*). E ciudată întâlnirea în timp cu *O paradigmă florală numerologică a sănătății ființei*, lucrare a autorului acestor rânduri apărută în „Revista Medicală Română“, nr. 1, 2014.

Apoi o altă conectare mirobolantă: V. Voiculescu a devenit din Voicu, Voiculescu. În editorialul meu *Istoria specialității de medicină generală/medicina familiei prin efigia faptelor* din „Revista Medicală Română“ nr. 2/2014, scriam, la subcapitolul „Notații finale“: „Ca fiu al pământului strămoșesc eu încerc să fiu un ROMÂN-ESCU (în care E = educație, S = suflet, C = creație, U = unire; aceste repere devin pilonii românismului)“.

Într-o imersie în limba lui Shakespeare, V.V. fiind *very, very* român, decompoziția ESCU – educație, sănătate, credință, umanism – reprezintă chiar formula lui de viață. Nu spunea Buzoianul nostru, ca medic al neamului: „Simt nevoia de a face ceva pe lumea asta (...), ceva deosebit, mare chiar, măcar de nu s-ar cunoaște toată mărimea, decât după o sută de ani...“.

Plecând de la o izvodire populară, *Viață, viață, legată cu ață*, pentru mine viața este o însăilare în compunerea P.T.C. (promisiuni, trepidații, converșii), ea devenind în final un sac peticit.

Din volumul amintit, parcurs pe **apa** timpului (atenție! Introducem trei paronime) care *cură* pe 350 de pagini și *cură*, desprinde boabele (informațiile) de pe știuletele (ciocanul) statului român, aflat sub stare de veghe reportericească, spre a induce o *cură*, ca terapie națională necesară **vieții și medicinei** din țara noastră.

Ne-am propus să extragem din istoria României de la sfârșitul secolului al XIX-lea câteva elemente

de interes depănate de Constantin Bacalbașa, priticite de noi, cu bătaie lungă.

Mai întâi să prezentăm unele date generale despre bărbații politici ai neamului din perioada discutată.

Fruntașii conservatori și frunțașii liberali erau oamenii aceleași epoci, ei aveau ca reprezentări de frunte pe Lascăr Catargiu, respectiv pe Ion Brătianu.

Lascăr Catargiu era un om de treabă destul de modern, om care călca sănătos și pe care te puteai rezema la nevoie. Dovada puterii sale a arătat-o în două împrejurări:

1. În 1866, când a fost detronat Cuza de „monstruoasa coaliție“, el a fost desemnat locotenent domnesc (ca reprezentant al conservatorilor și al Moldovei), alături de generalul Nicolae Golescu (reprezentant al liberalilor și al Munteniei) și de colonelul Nicolae Haralambie (reprezentantul armatei).
2. În 11 martie 1871, când a fost însărcinat să facă guvernul, inducând ceea ce s-a numit „mare guvernare conservatoare“.

Să spunem câteva vorbe, creionate de C. Bacalbașa, despre celelalte personalități conservatoare din scena politică a vremii.

- Generalul Florescu era pornit către teatralism politic, el fiind mai mult un vanitos, decât un ambițios.
- Petre Mavrogheni era un om cult, o capacitate financiară, dar o fire puțin combativă.
- Dimitrie Ghica (Beizadea Mitică), „plin de persoana lui“, era un personaj fără convingeri politice.
- Vasile Boierescu, deși avea temperament de om politic, nu avea idei.
- Manolache Costache Epureanu avea scânteii democratice („populiste“), însă cu șovăism politic.

Venirea liberalilor la cârma politică a țării a survenit în 1876, ei fiind purtătorii idealurilor înaintate.

Acest spirit nou era dus de partidul liberal aflat sub șefia lui Ion Brătianu și C.A. Rosetti. Ion Brătianu, pe lângă intuiție politică, era și un foarte bun psiholog. În tot timpul guvernării sale de 12 ani a fost sprijinit de regele Carol. Sub conducerea lui I. Brătianu, țara a trecut prin Războiul de Independență de la 1877, a câștigat Dobrogea, iar România a devenit regat (în 1881). Alături de Ion Brătianu era C.A. Rosetti. Pentru marele public, I. Brătianu era geniul bun, iar C.A. Rosetti era omul răului. În-suși Eminescu în *Scrisoarea III-a* îl vedea pe Rosetti ca pe o „pocitură“. Brătianu apărea mai mult ca naționalist, pe când Rosetti mai mult ca democrat.

Omul pe care Ion Brătianu l-a pregătit să urmeze la șefia partidului a fost Ion Câmpineanu. El l-a trecut prin diferite funcții: primar al Capitalei, ministru de finanțe, de justiție, de externe, de interne și guvernator al Băncii Naționale. O boală cruntă însă îl atacă prematur și-l scoate din cursa vieții.

Al doilea bărbat important a fost Dimitrie Sturza. Acesta era o fire închisă, avea însă cultura bărbatului de Stat care apăra interesele țării. Era un om cinstit și care nu a urmărit îmbogățirea din politică.

Sfetnicul lui Ion Brătianu a fost Eugeniu Carada. El era șeful grupului din partid botezat „oculta“. Eugeniu Carada a fost un caz unic în politică. Nu a iubit demnitățile, fastul și zgomotul în jurul persoanei sale.

„Partidul liberal are meritul de a fi pus bazele emancipării economice a țării și de a fi creat instituții economico-financiare cu desăvârșire naționale“.

Ne propunem în continuare să punctăm din fiecare an trecut în revistă elemente relevante.

EVOCĂRI ANUALE ȘI ILUSTRĂȚII LINGVISTICE

Anul 1885

Vasile Alecsandri a dat Teatrului Național noua sa piesă, *Ovidiu*, și a fost numit ministru plenipotențiar la Paris.

Pe 7 aprilie 1885 s-a stins din viață C.A. Rosetti, cunoscutul om politic liberal și ziarist, directorul ziarului *Românul*. Din testamentul său politic citim: „Am luptat cu putere pentru naționalitate și libertate, dar fără un pic de ură pentru oricine (...). Recomand tuturor (...) să iubească poporul și pe țărani și de a lucra cu dragoste pentru fericirea tuturor.“

Înainte de a muri, a dăruit Muzeului național tabloul lui Constantin Rosenthal, ce reprezintă România de la 1848 sub trăsăturile unei țărance care salvează în luptă drapelul revoluției, al libertății și al justiției.

Înmormântarea lui a fost impresionantă. Cortejiul funerar înșiruit pe străzi din Calea Dorobanți până la Cimitirul Bellu a fost evaluat la 100.000 de oameni. Sunt de reținut cuvintele lui Bibicescu: „Deși mort, el va fi nemuritor“.

Anul 1886

Anul 1886 debutează cu o știre dureroasă pentru toți românii: Doctorul Alexandru Marcovici, diagnosticianul fără pereche, moare în puterea vârstei la 50 de ani. Un ulcer i-a scurtat viața. „Defunctul era unul din luminile strălucitoare ale medicinei în

România, în același timp era o inimă generoasă și un dezinteresat practician“.

Doctorul Marcovici a fost medicul Palatului, el a avut o slăbiciune pentru Regina Elisabeta, fapt ce a determinat îndepărtarea sa din funcție. Autopsia a arătat un ulcer duodenal penetrant în pancreas, care a erodat artera pancreatico-dodenală și a indus hemoragia fatală.

În public circula o anecdotă. Mitropolitul Calinic Miclescu infirm, cu un an înainte de a muri, s-a dus să facă o cură de apă la Căciulata. S-a oprit mai întâi la Episcopie, la Râmnicu Vâlcea. Episcopul, care era paralizic, susținut de doi călugări, îl întâmpină de la etaj cu urarea:

— *Bine ați venit sănătos, Prea fericite părinte!*

Iar mitropolitul de jos îi răspunde:

— *Bine v-am găsit sănătos, Înalt prea sfinte!*

La un banchet de la Galați, Gheorghe Resu a rostit următoarele cuvinte: „Capul statului va trebui să se plece sau să plece.“

Se trăiește într-o epocă în care escrocheriile și afacerile celebre izvorăsc de pretutindeni. Astfel avem afacerea cu „Apa de aur“: orice monedă care se introducea în această apă se transforma în aur. Sunt larg mediatizate fraudele cu furniturile militare.

Un medic român, Dr. George Asachi, devenise foarte cunoscut în Franța. Ion Brătianu a vrut să-l aducă în țară și să-l numească profesor la Facultatea de Medicină din București.

Pentru a întări învățământul medical, Ion Brătianu „ceru Camerelor să voteze o lege care numea profesor de chirurgie pe Dr. George Asachi, pe Dr. Nicolae Kalenderu, profesor de clinică medicală și pe Dr. Victor Babeș, profesor de patologie experimentală și cap al Institutului de Bacteriologie“. Doctorii bucureșteni, profesori la Facultatea de Medicină, se revoltară.

„În fruntea celor care protestau, cel mai furtunos a fost Dr. Gr. Romniceanu.“ În 1889, după ce i s-a suprimat postul de la Spitalul Brîncovenesc, Dr. Asachi părăsește țara și se stabilește în Franța. El a revenit în țară în 1897, când a fost integrat în drepturi. O boală grea l-a răpit prematur țării și științei.

Anul 1888

Țara a intrat din nou în febra alegerilor generale. „Regimul liberal era bătrân de 12 ani.“ Opoziția conservatoare ceru libertatea alegerilor și a trimis la Palat o delegație în acest sens. Regele a făcut o declarație categorică, cum că dorește ca alegerile să fie libere. Răspunsul său invariabil era: „Vom veghea“. Bineînțeles că „sentinela regală nu a vegheat decât de formă“.

Asupra țării căzuseră în acel an mari cantități de zăpadă care îngreunau mult circulația. „Alegerile au trimis atunci în camere pe toți șefii opoziției de toate nuanțele: Lascăr Catargiu, Dumitru Brătianu, Ion Lahovari, Take Ionescu, Alexandru și Ion Marghiloman, Petre Carp și alții“.

Încep răscoalele țărănești, dar clasa conducătoare nu înțelegea evenimentele, în realitate un puternic fenomen social care anunța anul 1907.

C.A. Rosseti ceruse „revizuirea legii tocmelilor agricole, printr-o reformă binefăcătoare care ar impune desființarea tuturor hrăpăreților, în cap cu zapcii“.

Căderea regimului liberal duce la descoperirea unor acte necinstite în administrația publică, una din cele mai importante fiind scandalul de la Eforia Spitalelor Civile, în care este implicat directorul Simeon Mihăilescu, fost secretar general în Ministerul de interne și fost prefect de poliție al Capitalei. Împlicinatul a fost depus la Văcărești.

Anul 1889

La 10 ianuarie a murit, în vârstă de 71 de ani, popularul viorist Ludovic Wiest, profesor la Conservatorul de muzică, care a cântat la toate seratele doamnei Oteteleşanu. Artistul a avut 18 copii.

În ziua de 13 aprilie a sosit în țară prințul Ferdinand, moștenitorul tronului.

„La 16 iunie o mare durere pentru toți românii: a murit Mihai Eminescu. Parcă presimțindu-și ursita, la sfârșitul *Scrisorii a IV-a* găsim scris:

Unde-s șirurile clare din viața-mi să le spun?

Ah, organele-s sfărâmate și maestrul e nebun.

Serviciul funerar a fost oficiat la biserica Sfântul Gheorghe. La biserică a vorbit Grigore Ventura, redactor la *Adevărul*, în fața Universității D.A. Laurian, directorul ziarului *Constituționalul* și studentul Calmuschi, iar la cimitir Dr. Neagoe, prieten din copilărie cu defunctul.

Potrivit dorinței sale, Eminescu a fost înmormântat sub o salcie pletoasă. „Așa a fost închis în pământ acest genial poet“.

„În decembrie și-a făcut apariția cu o rară virulență «influența», boală care ataca pe toată lumea și a provocat multe decese. În timpul ei s-a constatat un fapt care nu și-a găsit explicația; de cum și-a făcut apariția influența, ciorile au dispărut din București, de îndată ce boala a încetat, ciorile au revenit. Oamenii de știință să se pronunțe.“

Anul 1890

În luna februarie lumina electrică își face apariția pe străzile Bucureștiului.

În acest an se instalează telefonul în București și apare direcția PTT (Direcția poștelor, telegrafului și telefoanelor).

În 1890 este votată legea etalonului în aur a leului.

Corina Urechea, fiica fostului ministru V.A. Urechea, se căsătorește cu Dr. Rizu din Iași.

La aflarea veștii, Alexandru Macedonski îi adresează un epitalam:

*Corina, inimă-nsemnează
În dulcea limbă a lui Petrarca
E pentru veci căsătoria
Când inima conduce barca.*

La 22 august o știre dureroasă străbate țara: marele poet Vasile Alecsandri, în vârstă de 69 de ani, a murit la moșia sa de la Mircești.

Fără a fi critic, C. Bacalbașa face o comparație interesantă: după poezia lui Eminescu cugeți, după poezia lui Alecsandri iubești.

La 1 noiembrie 1890 s-a inaugurat la Turnu Severin serviciul fluvial român pe Dunăre. Acest serviciu a fost înființat prin munca patriotică și stăruitoare a lui Grigore Manu, directorul general al Regiei Monopolurilor Statului.

Un curent politic naționalist încâlzește tineretul și pătura cultă. Acum se pun bazele acelei Ligi culturale care a ajutat atât de mult la marea izbândă a neamului. Pe la mijlocul lui decembrie se alege primul comitet al Ligii pentru unitatea culturală a românilor. Alegerile au fost foarte aprinse și au ținut până la ora 5 dimineața.

Într-un arc peste timp, amintim că actualul președinte al Ligii culturale al românilor este profesorul universitar Victor Crăciun, autoritate de primă mărime a vieții spirituale românești, cel care a scris Introducerea la cartea *Gânduri albe*, ce prezintă opera lui Vasile Voiculescu.

Anul 1891

Pe 4 mai, Ion Brătianu, în vârstă de 70 de ani, murea la Florica. Simțindu-și sfârșitul, reputatul om politic a spus celor din jurul său:

„Să aveți ochii asupra regelui căci prea l-am făcut mare.“

Ion Brătianu și-a grăbit moartea fiindcă nu a vrut să asculte de un sfat al medicului. Întors acasă era foarte nădușit, iar când a schimbat cămașa fereastra era deschisă. Atunci a răcit.

Semnalăm o ciudată repetare a faptelor. Fiul său, Ion I.C. Brătianu, șeful de guvern din 1927, a murit aproape în aceleași condiții. Deși răcit, cu dureri în gât, Ion I.C. Brătianu nu a vrut să asculte sfatul medicului și să stea în casă. A ieșit pentru a participa la o solemnitate a Societății Crucii Roșii. Întors

acasă, a făcut un masaj într-o cameră neîncălzită. Datele acestea sunt relatate de Dr. D. Danielopolu, unul dintre medicii săi.

La 10 mai s-a sărbătorit jubileul de 25 de ani al suirii pe tron a lui Carol I de Hohenzollern. Cu acest prilej, regele înființează stabilimentul *Fundația Universitară Carol I*. Dorința exprimată de familia regală era „ca această fundație să contribuie a consolida sentimentul de frăție în sânul tinerimii universitare și să întrețină sentimentul patriotic care înalță sufletul“.

„O știre tristă vine de la Paris. Marele Mihail Kogălniceanu a murit în capitala Franței, unde se dusesse ca să fie operat de o peatră la bășică“. El a murit în timpul operației sub cloroform.

Odată cu Kogălniceanu dispăre cel de-al doilea mare bărbat de Stat al României.

Principele moștenitor s-a îndrăgostit de Elena Văcărescu, domnișoară de onoare a reginei Elisabeta. Dragostea lor a fost încurajată de familia regală. Regina Carmen Sylva a spus regelui: „Rasa puțin degenerată a Hohenzollernilor, fiindcă e veche, regenerată cu vlăstar dintr-o rasă mai tânără și viguroasă, va da urmași plini de viață dinastiei“.

Clasa politică s-a împotrivit. Fiind consultat, Lascăr Catargiu a răspuns:

— *Maiestate, aiasta nu se poate!*

Lovită în mândria ei, regina a suferit și o lovitură fizică. Ea a plecat în Italia. Doctorul Teodori, care o însoțea, a precizat în comunicatul dat că regina suferă de congestiune spinală și nu de paralizie, cum se răspândise vestea. Starea de sănătate se înrăutățește întrucât regina prezenta și atonia inimii.

Anul 1892

Pe 22 mai, prim-ministrul Lascăr Catargiu face următoarea declarație: „Guvernul este fericit să anunțe logodna A.S.R. Prințul moștenitor al României, cu A.S.R. Principesa Maria-Alexandra-Victoria de Edinburg, fiica ducelui de Edinburg și a marei ducese Alexandrovska a Rusiei.“

„Din Ardeal vin știri rele. Ungurii s-au pus cu temeiul pe lucru ca să deznaționalizeze pe români. Studenții și liberalii se agită. Apare un ziar ocazional *Turda*.“ Alexandru Orăscu, rectorul Universității din București adresează studenților cuvinte profetice: „Cât despre voi, mergeți pe calea pe care ați intrat căci este apropiată ziua în care steaua românismului va lumina în toată strălucirea ei. Războiul a început iar victoria va fi a voastră.“

În lumea teatrului două doliuri: Grigore Manolescu și apoi Ștefan Iulian.

Mărți, 10 ianuarie, stil nou, s-a celebrat la Sigmaringen căsătoria Prințului moștenitor Ferdinand

cu Principesa Maria de Edinburg. Proaspeții căsătoriți au venit în țară, iar pe 24 ianuarie s-au făcut 32 de căsătorii în 32 de biserici din București. Căsătoriții, îmbrăcați în costume naționale, proveneau din cele 32 de județe românești.

În primăvară, ploii potopitoare au căzut asupra întregii țări. Pe 26 aprilie apele Dâmboviței inundă în întregime cartierele Grozăvești, Căramidari și Cotroceni, distrugând și Grădina botanică.

Alexandru Beldiman, directorul ziarului *Adevărul*, fostul prefect de poliție al lui Vodă Cuza în noaptea tragică a lui 11 februarie 1866, ajuns republican, îl atacă înverșunat pe rege. Ca motto al ziarului apăreau cuvintele: „Să te ferești române, de cui străin în casă“.

Holera intră în România, ajungând până în București. Doctorul Babeș, ca măsură de profilaxie, recomandă baterea apei cu piatră acră.

„Caragiale era obsedat de spaima holerei. În drum spre casă, aflat într-o birjă, de la hotel Union este scos spre a fi dus la morgă un om care murise. Caragiale a intrat într-un plâns cu hohote și sughituri ce cu greu a putut fi oprit.“

Anul 1894

La 24 aprilie, în ajunul începerii la Cluj a procesului românilor-ardeleni, 25 la număr, procesul Memorandului, Liga culturală a ținut o mare întrunire de protest.

Anul 1895

Pe când între cele două partide de guvernământ se dă o luptă surdă, C. Dobrescu-Argeș, învățător din comuna Mușetești, pune la cale înființarea partidului țărănesc. El este susținut printre alții și de reputatul deputat de Gorj, Dincă Schileru.

Dacă Dobrescu-Argeș nu s-ar fi compromis iremediabil într-o afacere necinstită cu bani, partidul țărănesc ar fi devenit încă din 1895 o mare putere politică.

Anul 1896

O știre tristă vine la Craiova: poetul Traian Demetrescu a murit de tuberculoză pulmonară.

La Budapesta au început sărbătorile *Mileniului* (fondarea statului maghiar).

La București, 10.000 de oameni s-au organizat într-un marș cu două muzici în frunte care cântau: „Deșteaptă-te, Române“ și „Marseieza“. Pe drapele se citeau inscripțiile:

*Jos mileniul! Umbrele martirilor cer răzbunare!
Calea dreptății duce la Victorie! Trăiască apărătorii
românismului! Unirea face țaria!* etc.

La 14 mai, la București s-a organizat cursa pedestră București-Pitești-București. Cursa de 215 km, care a durat 42 de ore, a fost câștigată de Ilie Gheorghe, căruia i s-a acordat și un premiu de 400 de lei.

Mitropolitul primat Gheorghe Petrescu este suprimat din funcție pentru că, în calitate de efor al Așezărilor Brâncovenești, a luat cristelnița bisericii Domnița Bălașa și a dăruit-o regelui Carol cu prilejul botezului prințului Carol. Cristelnița era donată de Nicolae Bibescu și era un apreciat obiect de artă. În locul ei mitropolitul a pus o copie nedemnă. La percheziția făcută în lăzile mitropolitului s-a găsit un tablou obscen cu Suzana nudă în momentul în care doi judecători voiau să atenteze la cinstea ei. Ghenade, ajuns la mănăstirea Căldărușani, s-a împăcat repede cu situația lui.

Anul 1897

În țară începe campania în favoarea votului universal.

Alexandru Lahovari moare la Paris de un atac de anghină de piept. Acest conservator mândru a fost al doilea om politic după Dimitrie Sturza „care practica pupătura mânei regelui“.

Anul 1898

Moare Alexandru Flechtenmacher, muzician de valoare, director al Conservatorului din București, autor al melodiei *Hora Unirii* și mare admirator al muzicii populare românești. El sfârșește într-o adâncă sărăcie.

Între 1887 și 1898, timp de 11 ani, partidul liberal a pierdut un mănunchi puternic de oameni de valoare: Take Ionescu, Barbu Delavrancea, Vasile Lascăr și mulți alții. În aceste împrejurări, în partidul liberal intră foștii socialiști care purtau numele de „tinerii generoși“. Dintre aceștia cităm pe Ion Nădejde, V.G. Morțun, Dr. G. Radovici, Dr. I. Cantacuzino.

Constantin Exarcu, cel care a dăruit Capitalei și țării Ateneul, moare. El și-a găsit sfârșitul la Govora, unde se duse pentru cura anuală. În testamentul său, redactat de către Take Ionescu, Exarcu și-a lăsat toată averea Ateneului.

„În ziua de 11 iunie se serbează cu mare desfășurare pompoasă aniversarea a 50 de ani a Revoluției de la 1848.“

Anul 1899

În ziua de 1 februarie a murit de tuberculoză pulmonară, în spitalul Brâncovenesc, pictorul și caricaturistul C. Jiquidi.

Partidul Conservator a fost minat din rivalitatea pentru șefie dintre Alexandru Marghiloman, Take Ionescu și Nicolae Filipescu. Anunțul că la șefia partidului va veni George Gr. Cantacuzino – Conul Iorgu – a produs o emoție atât de puternică asupra lui Lascăr Catargiu încât acesta a murit. La autopsia făcută de Dr. Minovici, s-a constatat că Lascăr Catargiu suferea de stenoza aortei.

Anul 1899 a rămas în amintirea tuturor ca anul cel mai secetos de când își aducea lumea aminte. Primăvara nu căzuse nici o picătură de ploaie, iar vara câmpurile erau arse de soare.

„Doctorul Asaki, născut în 1855, moare în puterea vârstei, la 44 de ani. Era fiul colonelului Asaki și nepotul marelui scriitor moldovean. Dr. Asaki suferea de o afecțiune a aortei, complicată cu alta a rinichilor. El a fost răpus de uremie.“ Ne putem pune întrebarea dacă nu a fost vorba de o hipertensiune arterială de tip malign.

Anul 1900

Evreii încep să emigreze în masă. Inițiatorul sionismului este doctorul Theodor Herzl, redactor la „Neue Freie Presse“ din Viena. El era autorul unei broșuri intitulată „Der Judenstaat“ (Statul evreu).

O replică a lui Caragiale la o interpelare intervenită la Ateneu:

— *Nu, mă, în România nu trebuie să fi om de litere! Eu dacă aș avea 12 copii, i-aș face pe toți oameni politici. Numai asta produce!*

La 2 august moare bolnav și sărac artistul I.D. Ionescu, cel mai însemnat cântăreț și cupletist român. Cântecelul: „Cu un picior foarte ușor și cu o botină de cea mai fină“, „Apa trece, pietrele rămân“, „Pe cine nu lași să moară, nu te lasă să trăiești“ erau fredonate de toată lumea.

La Expoziția universală din Paris de la 1878, cântând printre altele și „Barbu Lăutaru“, a obținut un mare succes.

În câteva județe, printre care și Buzău, izbucnesc răscoale țărănești. În comuna Pârscov se intervine cu armata, un țăran cade mort și alți doi sunt grav răniți.

Anul se termină cu răsturnarea guvernului Carp, iar în anul 1901 își începe activitatea regimul liberal, sub conducerea lui Dimitrie Sturza.

NOTAȚII FINALE

1. Trinomul ontologic ales pentru consfătuirea de la Buzău – Apa, Viața, Medicina – în relație cu sursa bibliografică „Bucureștii de altădată“ e dătător de idei benefice pentru omul reflexiv.

- Să ne îmbăiem în apa curgătoare a istoriei. Ea ne predă o viață cunoscătoare, cu șansa de a fi mai curați sufletește și mai tonici spiritualicește.
- Avându-se în vedere formularea poetului „anii trec ca apa“, la întrebarea „În ce ape te scalzi?“ răspunsul posibil primit „Între ape!“, adică plutesc, poate fi considerat mulțumitor.
- Omul care vrea să descrie viața Bucureștilui din ultimul sfert al secolului al XIX-lea nu poate vorbi decât de o cavalcadă neîntreruptă a politicii de partid care absorbea totul. Pe când în cercurile politice era o activitate febrilă, lumea aristocratică, franțuzită, petrecea pe capete. Pe lista de bucate numai Cotnarul era românesc.
- Cred că e interesant să amintim primarii care s-au perindat în acele vremi la conducerea Bucureștilui: Ion Câmpineanu, Nicolae Pleva, Nae Manolescu, Pake Protopopescu („cel mai capabil și muncitor primar din câți a avut Capitala României“), Dimitrie Orbescu, Grigore Triandafil, Nicolae Filipescu, Barbu Delavrancea.
- „Viața pentru cine o înțelege era o permanentă luptă în care biruie nu numai cei mai tari, ci cei care par a fi cei mai tari“.
- „Masele susțin și adoră pe cei care luptă și dau piept cu dușmanul, niciodată un soldat care fuge nu va figura într-o apoteoză.“
- Partidul Conservator a avut norocul de a da doi înalți funcționari cu totul superiori: unul a fost Pake Protopopescu, primarul Capitalei, celălalt, Grigore Manu, directorul general al Regiei Monopolurilor Statului.
„Grigore Manu a fost unul dintre funcționarii superiori, distinși din toate punctele de vedere: muncitor, cult, cinstit și plin de nobila patimă a binelui. Și, cu toate acestea, unde este răsplata acestui om care, retras în modestie și în neobosită muncă, a lăsat țării o mândrie națională? Oamenii care nu au lăsat nimic în urma lor au primit onorurile nemuririi în marmură sau în bronz, numai pentru că au fost membri influenți ai unui partid politic, iar Grigore Manu, fiindcă nu a făcut politică de răspântie și nu a împărțit partizanilor fondurile instituției pe care a dirigit-o și a înălțat-o a rămas fără popularitate și amintire. Îmi îndeplinesc o indatorie de om cinstit, încredințând istoriei pe acest slujbaș, mândrie a onestității și fruntaș al neamului românesc.“
- Personalitatea lui Ion Brătianu trebuie scoasă în evidență:
„Firește, Ion Brătianu făcuse greșeli, acele greșeli legate indisolubil de o lungă guvernare

care hipertrofiază vanitatea și predispoziția la autopoternicie, dar omul acesta săvârșise și fapte mari. El prezidase aproape tot ce se înfăptuise în ultima jumătate de secol pentru înălțarea patriei, el reprezentase, ca întâiul între frunțași, sufletul național în avânt de propășire.“

După cum se știe, în ultimul an din viață, Ion Brătianu, participând la alegeri în Colegiul I de la Ilfov, a fost înfrânt.

„Amărăciunea atâtor lovituri și acuzări, insultele zilnice cu care-l adăpau adversarii pentru a-l răsplăti de toate faptele mari ce făcuse, îi scurtau definitiv zilele.“

„Dar omul cădea, fiindcă fizicește nu mai era vulturul de altădată, nemaifiind soarele zilei de mâine, admiratorii și adoratorii tuturor răsăritelor făceau loc gol în jurul său.“

10. Mihail Kogălniceanu, aflând despre moartea vechiului tovarăș de luptă, a telegrafiat văduvei lui Ion Brătianu:

Bolnav eu însumi, nu pot decât să plâng (...) și nu pot să vă dau altă mângâiere decât aceea de a purta numele celui dintâi cetățean al României. Dreptatea posterității începe cu ziua de azi pentru Ion Brătianu.

11. Prin moartea lui Mihail Kogălniceanu dispărea cel de-al doilea mare bărbat de Stat al României.

„Kogălniceanu a fost cel mai ager, mai inteligent și mai strălucit orator parlamentar și om de guvern al României. Mai cult și mai talentat decât Ion Brătianu. Toate cuvântările și toate paginile scrise de el pot fi luate și astăzi ca model de elocință, de factură literară impecabilă, de energie în expresie și de valoare substanțială. Minte lui ageră pătrunde toate problemele. În vorba lui la tribună era totdeauna ceva eroic și impunător.“

12. Autoritatea unui om politic, în viziunea lui P.P. Carp, transpare din corectitudinea în viața privată și dezinteresul pentru cele lumești în viața publică; când ești la putere să te gândești la interesele țării, iar în opoziție să dovedești că ai minte.

13. Abordând gestionarea problemei naționale, Dimitrie Sturza spunea: „Orice guvern care la noi n-ar ține seama de chestiunea națională, trebuie să cadă de la putere.“

14. Faptul că junimiștii Petre Carp și Titu Maiorescu erau oameni culți și politicieni de talent i-a impus simpatiei publice.

15. „Speranțele aduc popularitate celor care le emit, faptele realizate nu aduc decât înscrierea în istorie.“

16. Aniversările unor evenimente de interes național erau sărbătorite cu multă determinare. Ast-

fel, în ziua de 3 mai 1898 s-au aniversat 50 de ani de la Adunarea de pe Câmpia Libertății, când peste 40.000 de români s-au întâlnit la Blaj pentru a-și exprima drepturile naționale. Cu acest prilej, ziarele au publicat testamentul lui Avram Iancu, intitulat:

Ultima mea voință.

Unicul dor al vieții mele e să-mi văd națiunea mea fericită, pentru care după puteri, am și lucrat până acum, cu durere fără mult succes, ba tocmai acum cu întristare văd că speranțele mele și jertfa adusă se prefac în nimic.

Nu știu câte zile mai pot avea; un fel de presimțire îmi pare că mi-ar spune că viitorul este nesigur. Voiesc dar și hotărât dispun ca după moartea mea, toată averea mea mișcătoare și nemișcătoare să treacă în folosul națiunii pentru ajutor la drepturi (Facultatea de drept); tare crezând că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile națiunii mele.

Câmpeni, 20 decembrie 1850.

Iar în ziua de 24 ianuarie 1899, cu ocazia sărbătoririi Unirii Principatelor, se publică textul Proclamației scrise de către însuși Domnitorul Cuza.

Românilor,

Unirea este îndeplinită.

Națiunea română este întemeiată.

Acest fapt măreț dorit de generațiile trecute (...) s-a înscris în datinile națiunilor. Dumnezeuul părinților Noștri a fost cu țara, a fost cu Noi.

El a întărit silințele Noastre prin înțelepciunea Poporului și a condus națiunea către un falnic viitor (...).

Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie!

Vă iubiți patria, veți ști dar a o întări!

Să trăiască România!

Dat în Iași, la 11 decembrie 1861

17. „Suntem datori să spunem că partidele la noi nu sunt partide de principii, ci de interese personale, care calcă făgăduielile făcute nației, în ajunul alegerilor (...).“

(M. Eminescu, Opere, vol. 9, pag. 465)

18. „La noi, apariția unei opere de categorie spirituală nu e un eveniment decât pentru autor.“

(V. Voiculescu, „Gânduri albe“, pag. 141)

19. „Viața e multidimensională. La cele două laturi de jos pământești le-aș zice dimensiuni pasionale – bucuria și durerea –, la care se limitează materialismul, trebuie să adăugăm o a treia, înălțimea, dimensiunea spiritualității (...) și transfigurându-ne să trecem în a patra dimensiune, metafizică, în extaz și sfințenie.“
(V. Voiculescu, „Gânduri albe“, pag. 458)
20. În problema sensului vieții reținem punctul de vedere al lui Tadeusz Kotarbinski: „Cine caută sensul vieții, este preocupat ca acțiunile lui să nu fie lipsite de scop (...), ele să se poată legitima prin adecvarea la un țel demn (...).“
(T. Kotarbinski, *Meditație despre viața demnă*, Ed. Științifică, București, 1970, pag. 42).
21. Preluând o așchie de la V.V., în splendoarea lumii amestec și eu un gând: Pune un reper personalizat la temelia națiunii pentru a rezista la procesul deznaționalizării din cadrul globalei și globalozei.